

H. BECKH

Kain

Gen. 3, 16.

Velkolepým způsobem staví před nás Genese v obrazech kapitoly o pádu do hříchu též záhadu ženy. Otrásajícím dojmem působí tu poukaz na to, co se jako prokletí ženy, prokletí pokolení, táhne dějinami lidstva. Nebyl to jistě ani malý znalec těchto dějin ani nepatrný umělec, který nám dovedl vykreslit tyto obrazy tak působivě, nalézt pro ně tak lapidárně prostá slova. Ale to je toliko jedna stránka velkých problémů. Obzor biblických obrazů jest tak mohutný, že nad kletbou a za ní proniká k našemu sluchu již zase vyšší a obsáhlejší požehnání. Od Evy, když podlehla pokušení a stala se svůdkyní člověka, zabíhá pohled zpět k Evě, jaká byla před pádem do hříchu v ráji, ano až do doby, kdy byla ve vyšším duchovém bytí jako praženský princip světa spojena v Jahve ještě s božským světem samým. A od této pradávne minulosti padá pohled do budoucnosti, na niž se vztahuje biblická slova požehnání, slova, která praví Jahve k hadovi: »Nad to, nepřátelství položím mezi tebou a mezi ženou, i mezi semenem tvým a mezi semenem jejím; ono potře tobě hlavu, a ty potřeš jemu patu« (Gen. 3, 15). Jako zří pohled, zaměřený do pradávne minulosti, Evu před pádem do hříchu, tak zase zrak, obrácený do budoucnosti, vidí Marii, požehnanou mezi ženami. Nikoli bez hlubokého významu jest pro budoucnost lidstva i skutečnost, že je to

.

.

.

.

.

·%·

opět žena, jiná Maria, Maria z Magdaly, která první přichází ke hrobu — »ráno, když ještě tma bylo« — a zří Zmrtvýchvstalého. Žena, která se stala pozemskou později než muž, předchází ho na cestě k duchovnu. Také zde objevení se Krista na zemi znamená obrat ve vývoji lidstva. — Již staré církevní průpovědi poukazují na to, jak v »Ave Maria« můžeme nalézt obrácené jméno Eva. Tím vším se učíme, mysliti při jménu Eva nejen na hada, na svod a pád do hříchu, nýbrž opět poznávati všechnu původní vznešenost a majestát tohoto jména.

O tom, co byla Eva před pádem do hříchu, dává nám, kromě jména JHVH. něco tušiti jen jedno temné a tajemné místo v Genesi, a to ono, kde se na začátku čtvrté kapitoly vypravuje o narození Kainově. Eva tu říká temná slova: »Obdržela jsem muže na Hospodinu«. ⁴> Podle toho by vlastně vůbec nebyl Kain synem Adamovým, nýbrž byl by mnohem vyššího původu, před pádem do hříchu nadlidsky zplozen božskou tvůrčí mocí. Pak teprve byl by Ábel čistým potomkem člověka, synem Adama a Evy. Ábel,

potomek první provinilé lidské dvojice, dědi tedy takřka pád do hříchu, (pokud můžeme na tehdejší mnohem duchovnějším poměry použití dnešního slova převzatého z fyzického světa), Kain, pak původně bez hříchu a božský, dopouští se hříchu sám ze sebe. Ano, Kainův čin jest vůbec vlastním pádem do hříchu, jest uskutečněním toho, co mělo ve vyšších oblastech takřka svou předeheru, nyní ve sféře již více pozemské.

K ohrazu ovcí a polních plodin pastýře Ahela, rolníka. Kaina, skýtá nám klíč, co bylo v prvotním stvoření řečeno o zvířecím a rostlinném bytí. Ábel má sklon k nadzemskému citivému, Kain k zemskému živoucímu, k mocné životní síle. Ábel je tudíž od začátku slabší, Kain silný, přemocný, který i po svém pádu do hříchu v nezlomné síle žije dále. Tento smysl jest Mž ve jménu: Ábel, hebrejsky Hebel, značí vlastně vánek, to, co jako nic odváne. Kain naproti tomu, od korene q-n-h, což vyjadřuje tvůrčí moc a schopnost, znamená silného, tvůrčího umělce, toho, který v sobě má silné tvůrčí hodnoty. Ábel asi: v nic jako vánek se rozplývající, Kain: z ničeho tvořící. Kain jedná zcela z impulsů pozemského Já (v němž, i když zbloudí, zrcadlí se vyšší božské Já, Ábel nedospěl vůbec k rozvinutí tohoto Já. On sám nemůže hřešiti, protože to, co by bylo předpokladem tohoto hřešení tohoto odloučení se Já, u něho ještě není. Kain je příliš silný v pozemském Já, aby se mohl udržeti v božském. Ábel tíhne příliš k nebeskému vzdušnému, aby se mohl udržeti v pozemském. Jednostranná bytost

(Gen. 4, 3—5) obou jeví se v obraze obětního dýmu: Ábelův obětní dým stoupá vzhůru, Kainova oběť zanechává dým dole na zemi. V Kainovi původně žije mocná síla, kterou čerpá z blízkosti Božství a ze svého bezprostředního původu z božského světa, ale tím že tuto sílu obřad k zemi a způsobuje, aby se božské Já stalo pozemským Já, zatěžuje se vinou. On, (Gen. 4, 6—9) který v sobě božské chránil a skrýval, odvrací se nyní od božského, obrací se proti božskému, zabíjí svého nevlastního bratra, v němž naproti němu vystupuje ono vyšší, ale právě tak, že v něm již nemůže vycítiti jeho sílu.

Přístup k obrazu nezískáme, představujeme-li si tento příběh prostě jako fyzicky (jakým ovšem nebyl, poněvadž zde si všechno ještě musíme myslet ve vyšších oblastech), nýbrž jen tehdy, sestoupíme-li do oněch hlubin vědomí, kde můžeme shlédnouti celý poměr Kaina a Ábela ve vlastním nitru, do oněch hlubin sebepoznání, kde se ve vlastním Já setkáváme s kainovstvím a zastihneme to, co je vždy ochotno, bratra, tíhnoucího v nás k božskému, „zabiti“. Všechna rozdvojenost lidstva, jak ji zjevují dějiny, pochází z této hluboko v lidském nitru kořenicí rozdvojenosti, z lidské povahy kainovské.“) Nikoliv jako dvě fyzické lidské osobnosti stojí tu Kain a Ábel před vnitřním zrakem, nýbrž jako dva lidské typy, bytosti, které má člověk ve své duši ještě dnes, i když snad v jednom jest více ztělesněna ta, v druhém ona bytost. V abelovské bytosti žije neosobní, to, co ještě vůbec nedo-

spělo k osobnímu Já, v kainovské žije síla osobního Já. Touto kainovskou povahou vede cesta vzhůru k nadosobnímu, v němž se lidské Já opět spojuje s božskou tvůrčí vůlí. V Kristu je tohoto nadosobního, které však prošlo osobností, dosaženo. (Gen. J, 10—16). Bez klidu a zatížen kletbou bloudí Kain od života k životu (to je hlubší smysl biblického obrazu), až on, který nemohl zemřít, umírá v Ukřížovaném. Já, které se nemůže ztratit, to, co nemůže zemřít, co člověk nosí od života k životu, záleží ve znamení, jež Jahve vtiskuje Kainovi na čelo. Smrt na Golgotě jest vykoupením Kainovým a kainovské povahy v člověku. Země, poskvrněná krví bratrovraždy, je zase zbavena hříchu krůpějemi svaté krve.

Tak je spásným činem Kristovým, spoji-li se s ním lidské Já, kainovská povaha přemožena a proměněna. Ukřížovaný a Zmrtvýchvstalý přivádí nás opět ke Kainovi, jaký byl před pádem do hříchu, silný, lidsky — božský praotec našeho pokolení. Adam byl jenom lidským praotcem, v němž ještě nežila plná lidská bytost Já, nýbrž jen lidstvo všeobecně. Slovo Adam jest v bibli sotva někde zřejmě jménem, nýbrž znamená vlastně všude jen »člověk«. Ale Kain jest mocný praotec lidské rasy nadané osobním Já, první vědomý nositel lidského .Tá. Při hlubším pozorování splývá s Adamem téměř v jednotu, jest mužskou stránkou, nadanou osobním Já v bytosti člověka, Adama, kdežto zase Ábel má v sobě rysy ženskosti, vlastnosti Eviny. Mocná sluneční síla .Tá žije v bytosti Kai-

nově, kdežto v Ábelově se projevuje ženský princip měsíční. Působením této mocné sluneční síly Já může pak ještě slyšeti hlas Božství, když se byl dopustil strašného zločinu. A bez bázně bére na sebe spácha ný čin.

Gen. 4, 17—24.

A Kain, který má v sobě tuto mocnou sílu osobnosti, stává se praotcem silného lidského pokolení. Nositelé uměleckých impulsů, lidé, kteří první vynikli v dovedném zpracování nepodajných zemských látek, uchovatelé tajné moudrosti, pocházejí z rodu Kainova.

Genese jmenuje jejich jména a i ze znění těchto jmen můžeme poznati velikost a jedinečnost Kainovy rasy. Hudebník a mistr hudebních nástrojů, Jubal, umělec kovu Tubal — Kain, mluví již hláskami svého jména o tajemství své bytosti a o polárních protikladech své činnosti. Do všech oborů duševního a fysického tvoření rozvětňuje se dovednost synů Kainových. Z rodu Kainova pocházejí silní, umělečtí, tvůrčí lidé, velké osobnosti, které dovedou projev duchovna uskutečnit i v zemské hmotě. Nikoli bez skryté narážky se později (1 Král. 7, 14) praví též o staviteli Šalomounova chrámu, podobně jako o Tubal-Kainovi, že byl »mistrem díla z mědi, protože byl plný moudrosti a rozumnosti i umění k děláni všelikého díla z mědi*. Právě proto, že tak silně působí do světa země, jsou síly, které žijí v pokolení Kainově, nejmocnější. Pohlédneme-li zpět do lidských kultur, nalezneme ve staré Indii převahu jiných sil, které se drží více v du-

chovní. Jsou to jiné síly, měsíční síly rasy Ábel — Setovy, které působí ve staré Indii. Teprve ve starém Iránu přináší sluneční impuls Zarathustrův sluneční kulturu, zde se nejdříve, opět v Asii, země přepracovává silami duchovna. A naše dnešní západní kultura nebyla by možná bez sil rasy Kainovy. Je to kainovský člověk, kterému zcela náleží budoucnost, ale napřed musí být silou Kristovou vyhlazena kletba Kainova pokolení. Lidská povaha kainovská musí ze říti v Kristu. Zde jsou velké duchovní úlohy přítomnosti a budoucnosti. A právě poněvadž silou Kainova pokolení jest osobnost, síla Já, síla vůle, nemůže být toto pokolení prostě pasivně vykoupeno spásným činem Kristovým, nýbrž jest nutno, aby přijalo se silami této osobnosti, této vůle, tohoto Já, impuls Kristův vědomě. Pak teprve může kainovský člověk najít východisko ze země bídy, tvrdých pozemských nutností, do níž byl před tvář Jahveho vyhnán, pak teprve může v budoucnosti lidstva zase nalézt cestu zpět do oblasti světla, v níž má svůj původ, a setkat se tam s velkým praotcem, jak byl před pádem do hříchu.

Gen. 4, 25.

Tak jest Kainovo pokolení v eminentním smyslu silnou rasou budoucnosti, kdežto Ábel zastupuje onu substanci lidstva, která nebyla schopna života. Na jeho místo náhradou nastupuje Set, o němž legenda praví, že vložil do hrobu Adamova tři semena se stromu života. Ábelovy rasy, která by byla vytvořila v lid-

gtvu protiklad k rase Kainově, tudíž nebylo. Na její místo nastoupila Setova rasa, kterou, pokud v ní žijí abelovské síly — neboť ještě dnes je v lidstvu duchovně jak bytost Kainova, tak i Ábelova - můžeme také nazvat rasou Abel-Sotovou.

Gen. 4, 26.

Pro vývoj vědomí lidstva jest významná ještě poslední věta této kapitoly: »Tehdáž začalo se vzývání jména Hospodinova«. Tato věta nás uvádí do začátků náboženství, kultu v lidstvu. Pro dřívější lidstvo, pro člověka, jaký byl ještě v ráji, nebylo třeba náboženství, nebylo ještě třeba takového kultu, poněvadž ještě žil v bezprostřední blízkosti Božství, protože toto Božství bylo tu pro něho ještě tak, jako všechny předměty smyslového světa jsou zde dnes pro nás. Tak žil člověk před pádem do hříchu ještě vědomě uprostřed bytostí duchového světa. Nebylo by mělo smyslu »kázati« mu o tom, co viděl, uprostřed čeho žil. Teprve poznenáhla se to měnilo pádem do hříchu, člověk stále více klesal ze světelných oblastí k zemi, stále více ztrácel schopnost zřítí ještě bytosti duchového světa a rozmlouvatí s nimi, jako ještě po svém pádu mluvil s Bohem i Kain. Hluboko v srdci člověka žila touha, spojití se zase s tím, co ve vědomí ztratil. Z této touhy pochází náboženské úsilí, které se v pravěku člověka projevuje kultem. V kultu se člověk snaží vnést do pozemského života opět kosmické rytmy, jimž se pádem do hříchu, oddělením pozemského od kosmického, odcizil. Nesmíme ovšem to.

o čem vypravuje Genese, prosté přenášeti na naše dnešní poměry. To vše ještě nebylo tak pozemské. Výrazy převzaté z dnešních poměrů pozemských, vztahující se však na to, co se dělo ještě ve vyšších oblastech, jsou jen obrazy.